

5. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу. – К.: Абрис, 1991.
6. Український кант XVII – XVIII століть / Упорядкування та вступна стаття Л.В.Івченко. – К.: Муз. Україна, 1990.
7. Шаров І.Ф. 100 видатних імен України. – К.: Видавничий дім «Альтернативи», 1999.
8. Шреєр-Ткаченко О.Я. Історія української музики. – Ч.І. – К.: Муз. Україна, 1980.

Lyubomyra Lastovetska

D.TUPTALO'S (DYMYTRY OF ROSTOV'S) CANTOS:

TO THE PROBLEM OF CORRELATION HERE AUTHOR'S AND BORROWING ELEMENTS

The article presents one of the unique Baroque phenomenon – cantos by Danylo Tuptalo (Dymytry of Rostov's). Here is given the description of his life and activities, cantos characteristics, peculiarities of author's features in cantos by D.Tuptalo.

Key words: piping, genre, music culture, spiritual music.

Юрій Найда
Володимир Общанський

ЄВГЕН КУРАЄВ – ВИКОНАВЕЦЬ, КОМПОЗИТОР, АРАНЖУВАЛЬНИК

У статті вперше подано фактичний матеріал про відомого українського музиканта Є.Кураєва. Розглянуто його творчий і життєвий шлях. Показано необхідність збереження духовної спадщини українського народу.

Ключові слова: стиль, баяніст, композитор, аранжувальник.

Теперішня повноцінна реалізація завдань щодо вирішення національно-культурних проблем є неможливою без творчого переосмислення надбань у галузі музичного краєзнавства. Незалежність України сприяє цьому. Ми повинні пам'ятати творче життя тих художників, які є зразком вірного служіння мистецтву. До числа таких людей по праву можна віднести баяніста Є.Кураєва. Крім статей в періодичній пресі [5, 14] та в художньо-публіцистичних нарисах [2, 51], у яких подані короткі біографічні відомості, спроб висвітлити творче життя відомого музиканта ще не було. Пропонована стаття буде першим кроком на цьому шляху.

Мета статті – розглянути життєвий та творчий шлях Є.Кураєва, показати багатогранність творчості та визначити художню досконалість змісту його музичної діяльності.

Серед імен видатних діячів вітчизняної культури помітне місце належить Євгену Олексійовичу Кураєву – виконавцю, композитору, аранжувальнику, який зробив значний внесок у розвиток музичного мистецтва України. Його творче життя пов'язане з м.Хмельницьким, де він навчався музики. «Життя та творчість – це духовно-практична діяльність особистості, що спрямована на проектування, планування, програмування та творче здійснення нею свого індивідуального життя» [4, 9].

Народився Є.Кураєв 28 вересня 1944 р. в смт. Єлань Волгоградської області, що в Росії. Оскільки його батько, Олексій Пилипович, був військовослужбовцем, сім'я змушена була постійно переїжджати на нове місце служби.

У період з 1949 по 1956 роки сім'я Кураєвих проживає на о.Сахалін, а в 1957 р., коли Євгену виповнилось тринадцять років, переїжджає до м. Хмельницького. Тоді ж хлопець починає займатися в ДМШ № 1, де здобуває свої перші музичні знання. Старанний у заняттях, Євген за два роки опановує три класи і в 1959 р. поступає до Хмельницького музичного училища. Його вчителем з фаху баяна у школі та в училищі був Г.І. Чеський.

*Є.О. Кураєв, 1984 рік
(із домашнього архіву
Г.О. Кураєвої)*

До історії Хмельницького музичного училища Кураєв увійшов не лише як один із перших його випускників. Ще під час навчання в училищі Євген стає лауреатом першої премії першого Всеукраїнського конкурсу баяністів-виконавців, який проходив у м. Києві. Наполеглива праця та природний талант сприяли становленню Є.Кураєва як незвичайної особистості, яскравого, неповторного, а в майбутньому і талановитого виконавця, композитора.

У 1963 р. відбувся перший випуск Хмельницького музичного училища. Випускники зробили святковий концерт. Критика у свою чергу відзначила: «Справжньою майстерністю позначена гра баяніста Євгена Кураєва... «Русские напевы» Михайлова-Беляєва, кілька номерів поза програмою концерту. Відчувалось: з нього може бути талановитий артист» [8, 4]. Слова стали пророчими.

Далі здобувати музичну освіту Кураєв їде до столиці, і з 1963 по 1967 рр. він навчається у Київській державній консерваторії ім. П.І. Чайковського (клас професора І.А. Яшкевича). І знову численні випробування – конкурси, фестивалі, сольні концерти. Ось що музикознавець Є. Белова пише про виступ Є.Кураєва на традиційному форумі «Баян України», який проходив у м. Києві: «У його короткому, але яскравому виступі з «Токагою» Репнікова – зібраність думки, відшліфованість деталей, академізм у кращому значенні цього слова».

Під час проходження військової служби Є.Кураєв працює артистом ансамблю пісні і танцю Середньоазійського військового округу. Після демобілізації з лав Радянської Армії він повертається до Києва й активно включається в музичне життя міста – працює солістом (баяністом) Київської державної філармонії. Цілком віддаючись своїй улюбленій справі, артист вищої категорії Є.Кураєв виступає майже в усіх великих містах колишнього Радянського Союзу. Крім того, його яскраве виконання слухали в Італії, Франції, Алжирі.

Велика творча дружба єднає Євгена Кураєва з народним артистом України, баяністом Сергієм Грінченком, з яким він довгий час грав у дуеті. Про це пише й А.Семешко у своїх нарисах про С.Грінченка: «Працюючи вже солістом філармонії, Сергій Грінченко багато й успішно виступає з такими блискучими музикантами, як Євген Кураєв (баян) та Євген Тростяняський (балалайка)» [6, 18].

Серед багатьох талантів Євгена Олексійовича виділяється ще й талант композитора. У цьому амплуа він почав пробувати себе зі студентських років. Під час навчання в училищі він пише музичний твір для баяна «Прелюдія у старовинному стилі» (інша назва цього твору – «В костелі»). Твір довгий час постійно удосконалювався, допоки не викристалізувався в остаточний опус. Пізніше, уже в зрілому віці, Є.Кураєв робить аранжування для двох баянів.

Тяжіння Є.Кураєва до композиторської діяльності визначило напрямок його подальшої роботи. Він багато музики складає для баяна-соло. Насамперед це дитячі п'єси – «Українська полька»; ряд етюдів для учнів ДМШ – «Етюд» G-dur (на вірне положення правої руки під час гамоподібних рухів), «Етюд» e-moll (на розвиток гри мелізмів). Його етюди внесли досить новий, свіжий струмінь у педагогічний репертуар дитячих музичних шкіл і шкіл мистецтв [1]. Крім цього, твори великої форми – «Парафраз на тему російської народної пісні «Вдоль по Питерской», концертні п'єси – «В костелі», «Інтермеццо», «Басо-остинато», які по праву користуються великим успіхом у виконавців, вийшли окремою публікацією [3]. Є в його творчому доробку й чудові аранжування оркестрової музики, створені на замовлення естрадно-симфонічного оркестру Українського радіо і телебачення. Більшість з його оригінальних творів, а саме твори великої форми та концертні п'єси, є досить складними за музичною мовою, об'ємними за формою, фактурно-насиченими, але, незважаючи на це, композитору вдається створити яскраво образний зміст кожного твору, надати найтоншої художньо-емоційної виразності.

Велика любов Є. Кураєва до співу, поряд з інструментальним, визначила й вокально-хорове спрямування його творчості. І тому невід'ємною частиною діяльності Є.Кураєва є постійна співпраця зі славетним, ширококочаним квітетом «Явір» у складі народних артистів України Олеся Харченка, Євгена Пруткіна, Володимира Дідуха та Валентина Реуса. Натхненна робота Є.Кураєва приносить свої плоди. З-під пера композитора виходить багато талановитих обробок українських народ-

них пісень для цього ансамблю. Серед них – «Ой у полі три криниченьки», «Куди їдеш, Явтуше», «Ой під вишнею, під черешнею», «По садочку ходжу» та інші. Прикладом майстерно виконаних Кураєвим хорових аранжувань і перекладів може бути відома пісня «Смерека» (музика О.Білаша, вірші М.Ткача). Деякі з цих пісень увійшли до нотної збірки «Співає квартет «Явір» [7].

У високохудожніх обробках композитора знаходимо глибоке розуміння та тонке, найдетальніше врахування яскраво вираженого українського колориту. Наявність багатьох характерних рис народного мелосу свідчить про те, як бережливо поводить ся композитор із першоджерелом. У творчому доробку Є.Кураєва є й вокальні твори, написані для голосу з супроводом фортепіано. Це «Песни отцов» на вірші В.Герасимова, «Я – любов» на вірші В.Винарського та ін. Найяскравіша з них – лірична пісня на вірші В.Юхимовича «Журавка». Проста, без усякого надумання мелодико-гармонічна основа твору оригінально поєднується з літературним текстом. Сконцентровані засоби художньої виразності яскраво відтворюють образ молодой дівчини, нещасливої в коханні.

На превеликий жаль, багато творів так і залишилися в рукописах, хоча вони заслуговують на публікацію та включення до репертуару інструменталістів, вокалістів і хорових колективів. Деякі з цих творів переходять із рук в руки музикантів у вигляді рукописів та ксерокопій. А перші акорди «лебединої пісні» «В костелі» знайшли своє «видавництво»: разом з епітафією вони викарбувані на пам'ятнику Є.Кураєва.

До кінця свого життя Є.Кураєв завжди залишався вірним улюбленій справі. І ніякі особисто-побутові проблеми не могли вибити його з колії. Усе життя його було присвячене музиці. Діяльність Є.Кураєва характеризувалася великою активністю та багатогранністю. Інтенсивна інструментально-виконавська практика тісно перепліталася із композиторською творчістю. Пробував себе Євген Олексійович і в педагогічній роботі, але його творча, неспокоїна душа потребувала виходу за межі педагогічно-методичної роботи вчителя.

Дуже багато мав Є.Кураєв подяк, грамот від міністерства культури та послів різних держав. Остання з них датована 28 вересня 1994 року «За високу виконавську майстерність і великий внесок у розвиток музичної культури України».

12 листопада 1994 р. Євгена Олексійовича Кураєва не стало (трагічно загинув). Тіло перевезено у м. Хмельницький та поховано на кладовищі біля села Шаровечка.

«На превеликий жаль, у фондах Укртелерадіокомпанії нема жодного запису концертних програм Є. Кураєва» [2, 52]. Про творчу музичну діяльність нема публікацій. Не можна знайти його прізвища і в українських енциклопедичних виданнях. Але він залишив значний творчий скарб – музичні твори, оригінальні та неповторні. Кращим йому пам'ятником, безперечно, було б видання його творчої спадщини. Його сестра, Галина Кураєва, зі своїм чоловіком Анатолієм Чабаном брались за цю справу власноруч, але, як часто це буває, не знайшли матеріальної підтримки. Отож, усі матеріали: рукописи, фото, програми, нотні видання – знаходяться в домашньому архіві Г.Кураєвої. Сьогодні ми дякуємо А.Семешку та О.Кмітю, які редагували, упорядкували та видали інструментальні твори Є.Кураєва [3]. Восени 1995 р. у м. Хмельницьку в обласній філармонії в органному залі відбувся творчий вечір пам'яті Є.Кураєва, лейтмотивом якого була п'єса «В костелі» в аудіозаписі.

Життя Є.Кураєва є яскравим прикладом вірного служіння музиці. Творчий образ його життєме у власних творах, у пам'яті друзів і товаришів. Високий професіоналізм, наполеглива праця, відданість обраному фаху, постійне прагнення до самовдосконалення є характерними рисами життєво та творчого стилю Є.Кураєва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Етюди для баяна на різні види техніки. 3 клас. Учебний репертуар дитячих музичних шкіл, 6-ге видання, перероблене /Редактори-упорядники А.Ф.Нечипоренко, В.В.Угринович. – К.: Музична Україна, 1989.
2. Кульбовський М. Зірка, що передчасно згасла //З подільського кореня. Книга 3 (нариси): Хмельницький, ТОВ НВП «Еврика», 2004.
3. Кураєв Є. Концертні твори для баяна (акордеона). Випуск 5 /Музична редакція та упорядкування А.Семешко, О.Кміть. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006.

4. Назарук Н. Життєва компетентність особистості в ретроспективі психологічного аналізу. //Обрії. Науково-педагогічний журнал: Івано-Франківськ 2 (19), 2004.
5. Найда Ю., Найда В. Із незабутніх //Проскурів: Хмельницький №79 – 80. – 3 жовтня 2003.
6. Семешко А. Роздуми про Майстра (Штрихи до ювілейного портрета Сергія Грінченка). – К.: Асо-opus Publishers, 2003.
7. Співає квітет «Явір» /Упорядник О.М.Харченко. – К.: Музична Україна, 1988.
8. Тимошенко Т. Несіть людям прекрасне. Перший випуск Хмельницького музичного училища //Радянське Поділля: Хмельницький – Неділя, 7 липня 1963 р. – № 135 (9300).

Yuriy Naida

Volodymyr Obshchanskyi

YEVHEN KURAYEV – PERFORMER, COMPOSER, ARRANGER

The article touches the problem of art country lore. Factual material about famous Ukrainian musician E. O. Kuraev has been first presented. His creative and live way has been considered. There the necessity of preservation of the ukrainian nation moral heritage has been revealed.

Key words: style, composer, bayan-player, arranger

Тетяна Данилик

ОБРАЗНО-СТИЛЬОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ СКРИПКОВОЇ МІНІАТЮРИ СЕРЕДИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті досліджуються образно-стильові тенденції розвитку української скрипкової мініатюри 40-50-х років ХХ ст. у контексті соціокультурних процесів, здійснюється формотворчий аналіз найяскравіших композицій вітчизняних митців.

Ключові слова: скрипкова мініатюра, образно-стильові тенденції, формотворчий аналіз, українське музикознавство.

У період 40-50-х років ХХ ст. мініатюра як усталений жанр у музичній культурі, самодостатня форма творчої діяльності митців, відобразила концепцію людини у цілісній картині світу. Розвиток мініатюри відбувався під впливом історичних процесів того часу.

Вивчення музичної мініатюри дозволило виявити її міжвидову специфіку як системного жанру в мистецтві, що зумовлює певний принцип мислення – мініатюризм. Це відповідно розкрило історико-культурний сенс і зміст феномена мініатюри зсередини – тобто через людину, її спосіб і тип мислення, що відбивають певну картину світу.

В українському музикознавстві творчість середини 40-50-х років ХХ ст. розглядається як альтернатива до 30-х років, позначених активним виявом національного самопізнання та самоутвердження. У післявоєнний період важливе значення мала психологічна установка на життєві обставини, адже суспільство радикально змінилося після перемоги у Другій світовій війні.

Образно-тематичні та стильові особливості розвитку української скрипкової мініатюри частково висвітлювалися у численних дисертаційних та монографічних працях, наукових статтях вітчизняних музикознавців. Над інструментальною творчістю українських композиторів працювали М.Загайкевич [8; 9; 10], С.Павлишин [19; 20], Б.Фільц [25], Ю.Щириця [26; 27], В.Тилик [23], І.Белза [2] та В.Самохвалов. Стильова еволюція української музики була об'єктом дослідження Л.Княновської [13; 14] та С.Павлишин [19; 20]. Розвитком жанру мініатюри в європейській та українській музичній культурі займалися А.Лядов, Т.Ліванова, О.Алексеєва, М.Дремлюга, Л.Архімович, М.Гордійчук [5], В.Самохвалов, Л.Корній та ін.

Мета статті – визначити особливості розвитку скрипкової мініатюри в Україні протягом 40-50-х років ХХ ст. у контексті тогочасних суспільних процесів.

Протягом 40-х – 50-х рр. ХХ ст. жанр скрипкової мініатюри знаходить все більш активне і масове зацікавлення композиторів. З'являються п'єси А.Кос-Анатольського, С.Людкевича,